

Norges vassdrag- og energidirektorat (NVE)
Postboks 5091 Majorstua
0301 Oslo

Bergen, 20.02.2013

Høringsuttalelse om Vambheim kraftverk i Ulvik kommune, Hordaland.

Oppsummering

Viser til mottatt brev av 9.1.2013 vedr. søknad fra Hardangeralliansen v/Kraftkarane AS om tillatelse til bygging av Vambheim kraftverk i Ulvik kommune. Tettstedet Ulvik ligger innerst i Hardangerfjorden og er ofte referert til som ”perla i Hardanger”, og Vambheim ligger knapt 1 km sørvest for Ulvik sentrum. Ulvik er en populær cruisehavn, og området er preget av vill, vakker og eksotisk natur.

Naturvernforbundet Hordaland (NVH) er negativ til den planlagte utbygginga i Vambheimselva. Elva var del av en større kartlegging av bekkekløfter i Hordaland i regi av Direktoratet for Naturforvaltning i 2010, og ble i denne undersøkelsen gitt naturtypeverdi A/B og tildelt poengsum 4 av 6, i prosjektet definert som ”mellom nasjonalt og regionalt, vekt på nasjonalt verdifullt”. Området er en stor og markert bekkekløft, og her er gjort funn av rødlistearter som alm (NT), hasselkratt (EN) og skorpelav (VU), samt spor etter fuglearten hvitryggspett (NT). Fugle- og dyrelivet i området er ikke utredet, og det antydes både i rapporten fra NNI og rapporten fra RB at det er sannsynlig med ytterligere funn av rødlistearter. Vi stiller oss undrende til at rapporten fra denne kartleggingen, utført av Rådgivende Biologer (RB), ikke er vedlagt konsesjonssøknaden fra Kraftkarane AS. Bekkekløften som ble undersøkt ligger i tiltaksområdet for det omsøkte prosjektet. Området for øvrig er angitt med ”stor verdi” i temakart for ”fjordlandskap” i Fylkesdelplan for små vasskraftverk, og her er også registrert en rekke kulturminner langs elvestrekket.

Det er en anadrom strekning i elven, og det råder usikkerhet rundt hvor lang denne kan antas å være. Lengden på dette strekket avgjør om inngrepet vil påvirke anadrom fisk i negativ grad eller ikke, og rapporten fra NNI fremstår som noe overfladisk i den forbindelse, sett i lys av innspill fra øvrige som har vært på befaring i elven.

Rapporten på biologisk mangfold som foreligger konsesjonssøknaden gir etter vårt syn ikke et korrekt bilde av den biologiske tilstanden og naturverdiene i influensområdet, og vi forventer at vedlagte rapport fra Rådgivende Biologer (RB) tas med i totalvurderingene. De negative konsekvensene av den planlagte utbyggingen vil etter vår mening klart overgå den potensielle samfunnsnyten til dette prosjektet, og konsesjonssøknaden må derfor avslås på bakgrunn av dette.

Generelt om tiltaket

Vambheim Kraftverk, som er et samarbeid mellom fallrettighetshavere og grunneiere, har planlagt å utnytte vannfallet i Vambheimselva ved et inntak planlagt på kote 185 moh., på elvens sørside. Det er planlagt en lav betongplatedam og en ledekanal som gjennom nedsprenging skal bli lagt godt skjult i terrenget. Ved enden av ledekanalen lages det et eget

inntak, som har en rørgate med en lengde på 1458 meter som føres til den nye planlagte kraftstasjonen på kote 20 moh. Total installert effekt på anlegget vil være 2,5 MW og årlig gjennomsnittsproduksjon er estimert til 8,0 GWh. Utbyggingen vil påvirke både hydrologi, biologisk mangfold, landskap, friluftsliv, kulturminner og samfunn i ulik grad, og den samlede belastningen vil gå i negativ retning.

Hydrologi

De hydrologiske dataene i konsekvensutredningen er hentet inn fra både NVE og BKK, på grunn av betydelige avvik fra NVE sine usikre målinger og beregninger. Med bakgrunn i dette skrives det i konsekvensutredningen at NVE sine beregnede avrenninger for Vambheim oppjusteres med 1,34 til 57 l/s x km². Den alminnelige lavvannføringen og 5-persentil sesongvannføringen blir da også oppjustert med samme forholdstall. Ved å se på de oppjusterte tallene kommer de fram til at anlegget vil ha en maksimal slukeevne på 200% av middelavløpet, en minstevannføring på 78 l/s og pådraget på turbinen et tap på 2% som til sammen gir et samlet tap på 21,0% og en bruk av middelavløpet på 79,0%. Kraftverket har ingen reguleringsmuligheter, og det er derfor ikke mulig med effektkjøring av anlegget. Kraftverket vil da kun kjøres med naturlig tilsig > pålagt minstevannføring + minste slukeevne. Ved å ha en kraftstasjon uten reguleringsmuligheter vil dette gi store usikkerheter av kraftforsyninger fra år til år. Dette kombinert med store avvik i beregninger i NVE rapporten, som blant annet har data fra et annet nedbørsfelt i området der data er omregnet for å representere Vambheimselva, gjør at vi stiller spørsmål ved usikkerheten i estimert årlig gjennomsnittsproduksjon.

Biologisk mangfold

Rapporten om det biologiske mangfoldet ved Vambheimselva som er vedlagt konsesjonssøknaden, ble utarbeidet av Norsk Natur Informasjon-NNI i 2007, der det foreligger også et tilleggsnotat om fisk fra 2008. Rapporten har hovedsakelig fokusert på geomorfologiske elementer og naturtyper, samt utredning av lokal flora ved to feltundersøkelser med fokus på karplanter, moser, sopp og lav. Det øvrige dyrelivet i området er imidlertid ikke undersøkt, og datagrunnlaget for både den akvatiske zoologien (f.eks. vanninsekter, vannfugler og bunndyr) samt terrestriske dyr i området er svært mangelfullt. Vambheimselva var en av to lokaliteter i Ulvik kommune som i 2010 ble undersøkt av Rådgivende Biologer AS (RB), på oppdrag fra Direktoratet for Naturforvaltning (DN), i forbindelse med et større prosjekt for kartlegging av naturtypen bekkekløft. Lokaliteten ble valgt ut i samarbeid mellom DN og Fylkesmannen i Hordaland. Ett av formålene med prosjektet var at kunnskapen skal kunne brukes *”..for å bedre grunnlaget for behandling av søknader om utbygging av små vannkraftverk...”*. Vi forventer at denne rapporten tas med som faktagrunnlag i vurderingen av denne konsesjonssøknaden. I denne rapporten gir RB Vambheimselva følgende totalvurdering: *”Samlet sett vurderes Vambheimselva som mellom nasjonal og regional verdifull, med vekt på nasjonal (eller A/B i naturtypesammenheng) – verdi 4”*.

Området som ble undersøkt i prosjektet og som har bidratt til at elven har fått så høy verdivurdering er i direkte konflikt med utbyggingsplanene til Kraftkarane AS. DN-håndbok 13 (2007) stadfester at de største truslene mot bekkekløfter er inngrep som endrer fuktighets- og lysforholdene, som bl.a. redusert vannføring i forbindelse med vassdragsreguleringer. Området som ble undersøkt i prosjektet og som har bidratt til at elven har fått så høy verdivurdering er i direkte konflikt med utbyggingsplanene til Kraftkarane AS. For øvrig vil

vi minne om §9 i Naturmangfoldloven, der det står:” Når det treffes en beslutning uten at det foreligger tilstrekkelig kunnskap om hvilke virkninger den kan ha for naturmiljøet, skal det tas sikte på å unngå mulig vesentlig skade på naturmangfoldet.”

Flora

Variert vegetasjon og topografi er kjennetegnende for Vambheimselva. Både rapporten fra NNI og RB viser til en rik edelløvskog, som gjerne er levested for mange sjeldne og truede dyrearter. Det ble påvist alm (NT), som allerede er utryddet i flere land i Europa og Nord-Amerika. RB klassifiserer edelløvskogen som alm-lindeskog, som er regnet som en hensynskrevende vegetasjonstype. RB påviste videre et rikt hasselkratt mellom høydekote 100 m og 140 m, som regnes som sterkt truet med kategori EN. Dette er ikke henvist til i rapporten fra NNI.

Rapporten fra RB viser til en stor forekomst av rødlistearten skorpelav (VU) på osp i området, dette er heller ikke nevnt i rapporten fra NNI. NNI har imidlertid gjort funn av den sjeldne blomkålsoppen *Sparassis crispa* i overgangen mellom granplantefelt og furuskog langs den planlagte rørtraseen. De undersøkte delstrekningene har videre en artsrik flora av fuktighetskrevede mose, som vil bli direkte negativt berørt dersom elvestrekningen blir tørrlagt.

De nedre deler av rørtraseen går gjennom åpent kulturlandskap, både beite- og slåttemark. Slåttemark er klassifisert som "viktig" (B-lokalitet) av Direktoratet for naturforvaltning, og er etter Naturmangfoldlovens §52 en utvalgt naturtype. I §52-1 annen ledd står det at “Ved avgjørelsen av om en naturtype skal bli utvalgt, skal det legges særlig vekt på om; a) naturtypen har en utvikling eller tilstand som strider mot målet i § 4. Og i § 4 står det at ”Målet er at mangfoldet av naturtyper ivaretas innenfor deres naturlige utbredelsesområde og med det artsmangfoldet og de økologiske prosessene som kjennetegner den enkelte naturtype. Målet er også at økosystemers funksjoner, struktur og produktivitet ivaretas så langt det anses rimelig.” Vi frykter at det planlagte inngrepet med påfølgende redusert vannføring i vassdraget, vil ha en negativ påvirkning både på artsmangfoldet og økosystemfunksjonen i området til denne naturtypen.

Fisk

Tilleggsnotatet fra NNI (2008) viser til funn av anadrom fisk, sjørørret, i elven. Det er i tillegg opplyst at det finnes en bestand av stasjonær ørret, bekkeørret, på den planlagte regulerte strekningen. Rådgivende Biologer har vært på befaring i bl.a. Vambheimselva i forbindelse med en større kartlegging av elver med utløp i Hardangerfjorden, men rapporten fra denne elva er ikke klargjort på dette tidspunkt (pers.med. Bjart Are Hellen, Rådgivende Biologer). De melder (per e-post og telefon) imidlertid om bra oppveksthabitat i elven, samt at de anser en del fisk å kunne passere det første vandringshinderet. De anslår derfor den anadrome strekningen til å være 700 m, og ikke 455 m som tilleggsrapporten fra NNI antyder. Redusert vannføring i elven vil ha en negativ innvirkning på både næringstilbud og temperaturforhold til både fiskearter og øvrig fauna i elven. I tilleggsrapporten fra NNI står det at ”Gjennomføring av planlagt utbygging av småkraftverket vil ha marginal negativ virkning for sjørørreten knyttet til Vambheimselva nedenfor vandringshinderet, forutsatt at det bare er unntaksvis fisk som passerer forbi fossestryket og nytter strekningen ovenfor”. RB og NNI er tydeligvis uenig i hvor sannsynlig det er at fisken passerer forbi dette første vandringshinderet, og videre hvor lang den anadrome strekningen faktisk er.

Naturvernforbundet Hordaland mener derfor det hersker tvil ved NNI sin konklusjon

på at de negative virkningene av tiltaket vil være små for anadrom fisk.

Fugl

Fuglelivet i konsekvensutredningen er heller ikke kartlagt, men det skrives at sannsynligheten er stor for at artene strandsnipe, linerle og fossekall hekker i vassdraget, der også den nedre delen av vassdraget har biotoper som er aktuelle for hekkende vintererle. At disse fugleartene mest sannsynlig har hekkeplass her, burde blitt tatt større hensyn til. Utbygging av småkraftverk andre steder har tidligere vært en stor trussel mot blant annet fossekall og dens hekkeplasser, og vil kunne være en stor trussel mot arten også her. Redet til denne arten legges alltid ved rennende vann, og den har vannlevende bunndyr som en viktig næringskilde. Det er i tillegg påvist spor etter landtilknyttede fuglearter som den rødlistede arten (kategori NT) hvitryggspett i skogspartier i nedre deler, og observasjon av arten nøttekråke. Arten Hvitryggspett har habitat i løvskogsrike skogtyper med høyt innslag av gamle trær og død ved, som for eksempel gråor som finnes i områder ved elven i midtre og dels nedre del. Hvitryggspett er en art som er truet av habitatødeleggelser, som for eksempel vannkraftutbygginger, der blant annet passende hekkemiljøer svekkes eller ødelegges helt. Når andelen gunstig habitat faller under 30%, får arten problemer med overlevelse og reproduksjon. Den planlagte rørtraseen går gjennom områder med rester av gråorskog, og ved å berøre dette området vil det kunne påvirke både vegetasjonsområde så vel som denne fuglearten på en negativ måte, da naturen er kompleks og sammensatt.

NNI-rapporten har store mangler og oppgir ikke alle opplysninger som aktsomhetsplikten krever. Blant annet gir utredningen ikke en beskrivelse av fuglefaunaen i prosjektets influensområde basert på eksisterende kunnskap og feltundersøkelser. Fuglebestandene er heller ikke kartlagt i hekketiden, og nøkkelbiotoper er ikke beskrevet, der det skal legges spesiell vekt på eventuelle rødlistearter, jaktbare arter og vanntilknyttede arter som blant annet fossekall.

Totalt sett er undersøkelsene og dokumentasjonen av det biologiske mangfoldet i konsekvensutredningen lite grundig gjennomført. På side 11 i NNI-rapport 193 skrives det; "Det ble ikke gjennomført undersøkelser av zoologiske BM-elementer i tiltaksområdet, verken tilknyttet det akvatiske miljø eller det terrestre (land)miljøet. Hos pattedyr ble det kun gjort tilfeldige observasjoner (hjortetråkk – hjort er vanlig i området). Med unntak av hjort/storfugl (viktige delområder og data fra Naturbase), må grunnlaget regnes som svært mangelfullt og effekter på disse kan vanskelig vurderes. Vassdraget er fiskeførende, men ytterligere kunnskap om fisk foreligger ikke." I et område der det er gjort funn av mange arter, er det ofte flere arter om en ser systematisk etter, og det er behov for å gjøre en mer komplett undersøkelse av området for å tilfredsstille kravene som ligger i retningslinjene for konsekvensutredninger. Den nasjonale Naturbase, Artsdatabanken og kommunale dokument kan være nyttige i dette arbeidet, men de kan ikke erstatte en feltundersøkelse. Biologisk mangfold kan etter Konvensjonen om biologisk mangfold defineres slik: "Biologisk mangfold [betyr] variabiliteten hos levende organismer av alt opphav, herunder bl.a. terrestriske, marine eller andre akvatiske økosystemer og de økologiske komplekser som de er en del av; dette omfatter mangfold innenfor artene, på artsnivå og på økosystemnivå." (St.prp. nr. 56 1992-93, 19). Etter denne definisjonen er ikke det biologiske mangfoldet blitt grundig undersøkt i konsekvensutredningen.

I den nye naturmangfoldloven av 2010 er det et punkt om *aktsomhetsplikt* som gjelder ved større utbygginger og naturinngrep. Det er to viktige element i denne sammenhengen. For det

første har en utbygger plikt til å søke etter og gjøre seg kjent med det biologiske mangfoldet som blir påvirket av tiltaket. For det andre har utbygger plikt til å ta omsyn til dette mangfoldet når virksomheten blir utøvd. Så langt i planprosessen er det vanskelig å se at denne aktsomhetsplikten er oppfylt.

Landskap

Inntaket ved Vambheimselva vil bli en lav betongplatedam på om lag 1-2 meters høyde og en lengde på om lag 10-15 meter. Ledekanalen, som har en lengde på 5-10 meter og et tverrsnitt på 3,0 m², skal skjules ved at den skal sprenges ned i terrenget. Den nedgravde rørgaten vil ha en diameter på 900mm og en lengde på 1480 meter, og under anleggsperioden vil en ”korridor” med en bredde på 10-15 meter berøre naturen. Den nye kraftstasjonen har et arealbehov på 300-500 m² med utenomhusareal, der kraftstasjonen vil bli kledd med panel og tilpasset lokal byggeskikk. Det skal installeres en turbin med samlet maks effekt på 2,5 MW. Turbinen vil lage støy ved pådrag noe lavere enn fullt pådrag. Konsekvensutredning nevner at støydempingen vil bli tatt på alvor på grunn av nærheten til bolighus, men det nevnes at bruk av støydempende midler er en vurderingssak. Det er om lag 60 meter til nærmeste bolighus, slik at støyen må håndteres skikkelig. Direktoratet for naturforvaltning påpeker på sine nettsider selv viktigheten med stillhet, og dette blir beskrevet slik; “Stillheita i naturen og fråværet av støy er viktig for helsa og livskvaliteten til mange. Samtidig blir det stadig meir menneskeskapt støy.” Etter Forurensningsloven § 6 blir støy beregnet som forurensning, og det nevnes ikke noe i konsekvensutredningen om det eventuelle høye støynivået som vil oppstå og skape forurensning for de nærliggende bolighusene.

Friluftsliv

Det nevnes lite om områdets viktighet for fritidsfiske av sjørørret, både av grunneiere, hytteeiere og friluftsfolk lokalt. Å redusere elvetilførselen, vil kunne påvirke sjørørret bestanden negativt, og dette vil kunne gi et framtidig inntektstap for grunneiere langs elven, og for servicenæringer som kunne ha fått inntekter fra tilreisende sportsfiskere, for eksempel hytteutleiere m.fl. Tiltaks- og influensområdet har også funksjon som jaktområde, i første rekke hjortejakt. Konsekvensene av forstyrrelser som rørlegging, utbyggingsprosesser og støy, blir det ikke nevnt noe om i utredningen, og da heller ikke hvordan det vil påvirke hjorten, der disse vil kunne skremme vekk hjorten.

Kulturminner

På elvens nordside er det et arkeologisk kulturminne, og det er en rekke SEFRAK-registreringer på begge sider av elven, der den nærmeste registreringen er de gamle grunnmurene til en sag som ligger like ovenfor planlagt stasjonsplassering. Konsekvensutredninger mangler verdiene av kulturminnene og kulturmiljøet i området, og utredning av konsekvensen av tiltaket for anleggs- og driftsfasen mangler.

Samfunnsmessig virkning

Et annet punkt som blir framhevet som en positiv side ved tiltaket, er at det i byggeperioden vil kreves en betydelig arbeidsinnsats og opprettelse av arbeidsplasser. Dette blir dratt fram som en mulighet for økonomisk vekst i lokalsamfunnet, der det nevnes at det fortrinnsvis er å foretrekke lokale entreprenører og lokal arbeidskraft. Men i dagens økonomi gjelder bare dette argumentet om de lokale er konkurransedyktige på pris og kvalitet og at de har tilstrekkelige ressurser. Det sies ikke noe om det er mulig å bruke lokal bedrifter i utredningen. Argumentet om lokale arbeidsplasser svekkes ytterligere ved at kraftverk satt i drift ikke gir noen varige arbeidsplasser.

Samlet belastning

Det skrives i konsekvensutredningen at ”Fallrettighetshaverne og grunneierne ønsker å etablere et nytt småkraftverk og utnytte vannressursene i Vambheimselva til kraftproduksjon. Det vil årlig bli produsert om lag 8,0 GWh ren og fornybar energi som utgjør strømbehovet til 400 husstander.” Men her må det stilles det kritiske spørsmålet om det å bruke vannkraft gjennom vassdragsutbygging, som blant annet medfører naturødeleggelser i lokalområdet, i det lange løp faktisk vil være energi som er ren og fornybar. Det å stadig la flere småkraftverk få utbyggingstillatelse, fører til at det blir stadig mindre og mindre urørt natur her til lands. Arealødeleggelser som følge av utbygginger er en av de største truslene mot det biologiske mangfoldet. I NNI-rapporten er Vambheimselva vurdert til å ha en samlet verdi for biomangfoldet på nivå ”middels til stor verdi”, og konsekvensene av tiltaket er satt til nivå ”middels negativt”. Med tanke på den overfladiske utredningen som er blitt gjennomført, er konsekvensene av tiltaket muligens enda høyere. Økt produksjon av elektrisk kraft i Norge har medført veldig lave kraftpriser. Lavere kraftpriser gjør det vanskeligere å få gjennomført nødvendige energieffektiviseringstiltak. Klimaeffekten av økt utbygging er også tvilsom, siden økt produksjon av kraft ikke automatisk erstatter fossil energi.

Konklusjon

I Plan- og bygningsloven §1-1 fjerde ledd står det: *”Planlegging og vedtak skal sikre åpenhet, forutsigbarhet og medvirkning for alle berørte interesser og myndigheter. Det skal legges vekt på langsiktige løsninger, og konsekvenser for miljø og samfunn skal beskrives.”*

Naturvernforbundet Hordaland mener at konsekvensutredningen som er gjennomført i Vambheimselva for Hardangeralliansen v/Kraftkarane AS, er svært mangelfull og oppfyller ikke alle kravene som kreves i en konsekvensutredning, der utredningene blant annet skal synliggjøre konsekvensene av utbyggingsplanene. I konsekvensutredningen blir det blant annet ikke gitt noen som helst beskrivelse av bunndyrsamfunnet, dyreplankton og eventuelle amfibier i den berørte elven, og dermed blir ikke forekomsten av eventuelle rødlistede arter eller arter som omfattes av DN's handlingsplan spesielt omhandlet. Med denne mangelen blir dermed tiltakets konsekvens for bunndyr, dyreplankton og amfibier ikke utredet, og er i motstridning til føre-var-prinsippet i Naturmangfoldloven § 9 som sier; *”Når det treffes en beslutning uten at det foreligger tilstrekkelig kunnskap om hvilke virkninger den kan ha for naturmiljøet, skal det tas sikte på å unngå mulig vesentlig skade på naturmangfoldet. Foreligger en risiko for alvorlig eller irreversibel skade på naturmangfoldet, skal ikke mangel på kunnskap brukes som begrunnelse for å utsette eller unnlate å treffe forvaltningstiltak.”*

Vi mener dermed at Hardangeralliansen v/Kraftkarane AS ikke tar hensyn til føre-var-prinsippet i Naturmangfoldloven. Konsekvensutredningen mangler flere aspekter, og har ikke vurdert de ulike konsekvensene på de forskjellige områdene på en tilstrekkelig måte. Konsekvensutredningen baserer seg ikke nok på kunnskapsgrunnlaget, som i NML § 9 sier: *”Offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet skal så langt det er rimelig bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet.”* Konsekvensutredningen tar heller ikke hensyn til viktigheten av prinsippet om økosystemtilnærming og samlet

Naturvernforbundet
Hordaland

belastning fra §10. Dette er svært viktig både per dags dato, men også for framtidige generasjoner og tenkning innenfor miljøhensyn og naturmangfold.

Naturvernforbundet Hordaland fraråder på bakgrunn av dette at det blir gitt tillatelse til utbygging av Vambheim Kraftverk.

Med vennlig hilsen
for Naturvernforbundet Hordaland

Oddvar Skre
Styremedlem

Bahar Mozfar
Medlem i naturmangfoldsgruppen